

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

HE 41/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolaiksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta, kuulemistilaisuus 17.5.2018

Suomen Vanhempainliitto kiittää mahdollisuudesta osallistua kuulemistilaisuuteen ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esitys on kokonaisuutena hyvä ja tarpeellinen ja pitää sisällään monia tärkeitä toimia lukiokoulutuksen kehittämiseksi ja opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Esitetyille muutoksille tulee turvata riittävä rahoitus, jotta ne muuttuvat osaksi lukioiden arkea kaikkialla Suomessa.

Lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus turvattava

Suomen Vanhempainliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus turvataan ja jokaisella nuorella on mahdollisuus suorittaa lukio-opinnot kotoa käsin (4 §). Myös tällä tavalla vahvistetaan lukiolaisten hyvinvointia ja varmistetaan vanhempien ja kodin tuki lukiolaiselle ja hänen opiskelulle.

Lukiokoulutuksen yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa tärkeää

Lukiokoulutuksen järjestäjien yhteistyö muiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa on kannatettavaa (8 §). Samalla tulee kuitenkin muistaa, että lukiokoulutus on ensisijaisesti yleissivistävää koulutusta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää opiskelijoiden koulu- ja opintopolun nivelvaiheiden yhteistyöhön (perusopetuksesta lukioon sekä lukiosta jatko-opintoihin). Lukiokoulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä kannattaa hyödyntää: yhteistyö sekä verkko- ja etäyhteyksien hyödyntäminen monipuolistaa opetustarjontaa ja laajentaa opiskelijoiden opintomahdollisuuksia.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista tulee järjestää yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa (13 §). Korkeakoulujen kanssa tehtävä yhteistyö tukee osaltaan opiskelijoiden jatko-opintosuunnitelmia ja sujuvoittaa jatko-opintoihin siirtymistä. Vanhempainliitto jäi aikaisemmassa lausunnossaan pohtimaan, miten yhteistyö korkeakoulujen kanssa käytännössä toteutetaan. Yhteistyö onnistuu paikkakunnilla, joissa lukiot ja korkeakoulut sijaitsevat lähellä, mutta miten yhteistyö toteutetaan niissä lukioissa, jotka sijaitsevat kaukana korkeakoulu- ja paikkakunnista? Vanhempainliitto kannattaa hallituksen esitykseen lisättyä ehdotusta lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen yhteistyön kehittämistä pohtivasta työryhmästä, joka selvittää ja kuvaa lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyön nykytilaa ja toimintamalleja sekä tekee ehdotuksia yhteistyön kehittämiseksi ja valtakunnallisiksi toimintamalleiksi.

Vanhempainliitto katsoo, että korkeakouluissa käytetyn opintopistejärjestelmän käyttöönotto lukiokoulutuksessa (10 §) tukee myös osaltaan lukiokoulutuksesta korkeakouluopintoihin siirtymistä ja helpottaa korkeakouluopintojen hyväksi lukemista lukiokoulutuksessa.

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että lähiopetus on tulevaisuuden lukiossa ensisijainen opintojen järjestämisen muoto (13 §). Lähiopetus mahdollistaa vuorovaikutuksen, opiskelijoiden kohtaamisen ja tarvittavan tuen. Yhteisöllisyys ja kaverisuhteet ovat tärkeitä myös opiskelijoiden hyvinvoinnin näkökulmasta.

Vanhempainliitto pitää hyvänä, että yhteishaun rinnalle tuodaan jatkuvan haun mahdollisuus, jossa täyttämättä jääneet opiskelupaikat voidaan täyttää (19 §). Tämä tuo joustavuutta opintojen käynnistämiseen ja mahdollistaa joustavan opintojen aloittamisen esimerkiksi maahanmuuttajille, paluumuuttajille tai vakavan sairauden jälkeen opintoja käynnistäville. Joustavaan hakuun tulee olla mahdollisuus eri puolilla Suomea ja se edellyttää yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kesken esimerkiksi hakumahdollisuuksista ja -käytännöistä opiskelijoille viestittäessä.

Opiskelijalle tulee jäädä aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan

Lukiolain uudistus painottaa opiskelijan mahdollisuuksia yksilöllisiin opintoja koskeviin valintoihin (13 §). Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tehdä valintoja omien kiinnostustensa pohjalta ja edetä lukiossa omien vahvuksiensa mukaisesti. Lukio-opintoihin voi sisältyä korkeakouluopintoja, ja opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää myös kansainvälistä osaamista sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamista.

Lukiokoulutukselle asetetaan suuria tavoitteita samaan aikaan kun lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt. OKM:n lukioselvityksen mukaan lukiota käyvistä tytöistä noin viidennes ja pojista hieman alle 10 prosenttia kokee koulu-uupumusta. Uupumisriski on erityisen suuri niillä, jotka asettavat korkeita tavoitteita koulumenestykselle ja kasaavat itselleen lukiossa suuren työmäärän. Paineet lukio-opiskelua ja ylioppilastutkintoa kohtaan kasvavat entisestään, kun ylioppilastutkinnon painoarvo lisääntyy korkeakouluvalinnoissa. Vanhempainliitto muistuttaa, että opiskelijoille tulee taata lukiossa myös opiskelurauha ja ehdottaa, että lukiolaissa tulisi kiinnittää perusopetuslain mukaisesti huomiota opiskelijan työmäärään ja määritellä lukion työmäärä sellaiseksi, että opiskelijalle tulee jäädä riittävästi aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan.

Opiskelijat tarvitsevat henkilökohtaista opintojen ohjausta ja tarvittaessa oppimisen tukea

Suomen Vanhempainliitto kannattaa opintojen ohjauksen vahvistamista lukiokoulutuksessa (25 §). Erityisesti opiskelijan oikeutta saada tarpeen mukaista henkilökohtaista ohjausta tulee vahvistaa. Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että ohjausta suunnataan myös niille opiskelijoille, jotka keskeyttävät lukio-opinnot tai eivät saa jatko-opintopaikkaa ylioppilastutkinnon jälkeen. Henkilökohtainen, säännöllisesti päivitettävä opintosuunnitelma on hyvä työkalu opintojen, ylioppilastutkinnon ja jatko-opintojen suunnitteluun (26 §).

Oikeudesta saada oppimisen tukea ja erityisopetusta tulee säätää lukiolaissa (28 §). Tällä hetkellä tuen tarjoaminen on koulutuksen järjestäjän päätettävissä ja tukitoimet vaihtelevat suuresti. Oikeus oppimisen tukeen kannustaa lukio-opintoihin siirtymistä, vähentää keskeyttämisä ja varmistaa mahdollisuudet yhdenvertaiseen opiskeluun. Lukiokoulutuksessa annettavan oppimisen tuen ja opintojen ohjauksen tulee olla laadukasta ja kelpoisten erityisopettajien ja opinto-ohjaajien antamaa. Myös kotien kanssa tehtävä yhteistyö on lukioissa ensiarvoisen tärkeää ja tukee osaltaan opiskelijan opintojen suunnittelua ja opinnoista selviytymistä.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön periaatteet tulee määritellä edelleen opetussuunnitelman perusteissa

Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu keskeisesti lukion toimintakulttuuriin ja sen tulee jatkua säännöllisenä koko lukio-opiskelun ajan. Yhteistyöllä tuetaan opiskelijan oppimista, opiskelua ja hyvinvointia sekä edistetään opiskelijoiden, huoltajien ja kotien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. Suomen Vanhempainliitto kiittää siitä, että hallituksen esitystä on muutettu ja Opetushallitus määrittelee jatkossakin kodin ja oppilaitoksen yhteistyön keskeiset periaatteet opetussuunnitelman perusteissa ja koulutuksen järjestäjä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa yhteistyön käytännön toteuttamisesta (31 §). Näin vahvistetaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyön tärkeyttä ja luodaan kotien kanssa tehtävälle yhteistyölle yhteinen pohja.

Suomen Vanhempainliitto pitää hyvänä, että opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet kirjataan nykyistä vahvemmin lukiolakiin (33 §). Huolta tulee pitää myös siitä, että opiskelijoiden osallisuuden vahvistuminen näkyy lukioiden arjessa ja koskettaa kaikkia opiskelijoita.

Oppikirjojen ja -materiaalien tulee olla lukioissa maksuttomia

Suomen Vanhempainliitto toimi Pelastakaa Lapset ry:n ja opiskelijajärjestöjen kanssa Maksuton toisen asteen koulutus kaikille -kansalaisaloitteen vireillepanijana. Kansalaisaloitteen allekirjoitti 53 098 suomalaista ja se luovutettiin eduskunnalle 8.5.2018. Kansalaisaloitteessa vaaditaan, että eduskunta laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin toisen asteen opintojen maksullisuuden poistamiseksi. Opiskelijoilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella toisella asteella.

Selvitykset osoittavat, että vähävaraisia opiskelijoita jää hakeutumatta lukiokoulutukseen kalliiden kirja- ja materiaaliskustannusten vuoksi. Näin ei saa olla. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus opiskella toisella asteella, opiskelupaikan valinnan tulee lähteä opiskelijan yksilöllisistä kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista eikä siitä, mikä toisen asteen koulutus on edullisinta tai mihin koulutukseen opiskelijalla on varaa. Myös ylioppilastutkinnon tutkintomaksuista tulee luopua.

Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään tulee aina puuttua

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että koulutuksen järjestäjän velvollisuutta taata turvallinen opiskeluympäristö (40 §) vahvistetaan lukiolaissa. Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan 85 % kiusaamista kohdanneista lukiolaisista kokee, että koulun aikuiset eivät puutu kiusaamiseen. Uusi lukiolaki velvoittaa koulutuksen järjestäjää suojaamaan opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Myös opiskelijoille säädettävä velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja välttää toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (30 §) vahvistaa osaltaan turvallista opiskeluympäristöä.

Suomen Lukiolaisten Liitto on esittänyt lausunnossaan, että lainsäädännön tulee velvoittaa lukion rehtoria ja opettajia puuttumaan koulussa tai koulumatkalla tapahtuvaan kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään. Lukiolaisten liitto esittää, että lakiin kirjataan esimerkiksi seuraavasti: "Koulun opettajan tai rehtorin tulee ryhtyä toimiin tietoonsa tulleen koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän lopettamiseksi sekä ilmoittaa tästä niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle." Suomen Vanhempainliitto kannattaa Suomen Lukiolaisten Liiton ehdotusta.

Kokeiden uusimiskertoja tulee lisätä maltillisesti

Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ehdottaa, että hyväksytyn kokeen saisi uusia rajoituksetta. Hylätyn kokeen saisi uusia tutkinnon suorittamisen aikana kolme kertaa ja tutkinnon suoritettuaan rajoituksetta. Korkeakoulujen uudistuvat opiskelijavalinnat ja ylioppilastutkinnon painoarvon lisääminen edellyttävät, että ylioppilastutkinnon kokeita tulee olla mahdollista uusia nykyistä joustavammin. Uudistus vähentäisi yksittäisiin ylioppilaskokeisiin liittyvää stressiä ja suorituspaineita sekä yksittäisen kokeen epäonnistumisen merkitystä. Vanhempainliitto kannattaa uusimiskertojen lisäämistä maltillisesti Gaudeamus Igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen -raportin esityksen mukaisesti: hyväksytty koe voitaisiin uusia kaksi kertaa ja hylätty kolme kertaa. Vanhempainliitto pitää kuitenkin tärkeänä, että ylioppilastutkintoa kehitetään rinta rinnan korkeakoulujen pääsykoeuudistuksen kanssa ja kokeiden uusimiseen tehdään tarvittaessa muutoksia.

Helsingissä 15.5.2018

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija